

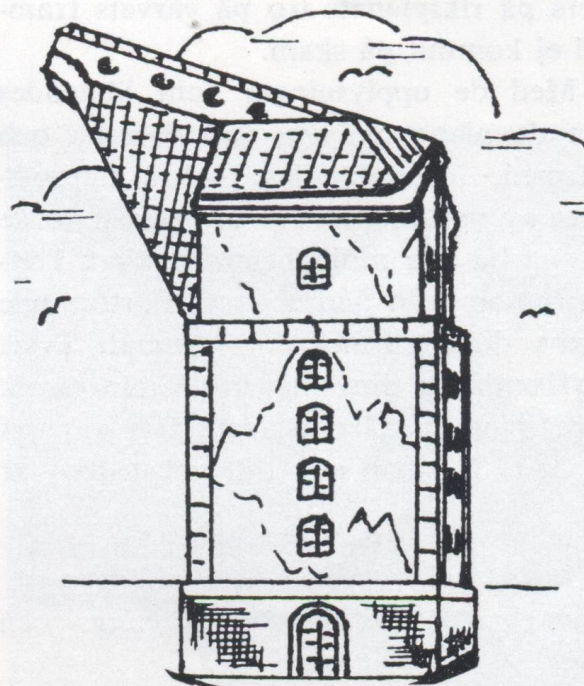
# Gamla mastkranen i Karlskrona

Gamla Mastkranen har genomgått en genomgripande renovering både ut- och invändigt. I samband därmed kan det vara av intresse att se tillbaka i tiden. Vi förflyttar oss till början av 1800-talet. Ritningarna till kranen godkändes 1803 och efter ett par år kunde den tagas i bruk.

I samband med byggandet av nya dockanläggningar i Karlskrona uppfördes även den pampiga mastkranen av sten som kommit att bli den säkerligen mest karakteristiska byggnaden i örlogsstaden och även blivit beundrad och berömd långt utanför vårt lands gränser. Den stora mastkranen var planerad att uppföras redan i mitten av 1700-talet och omnämns först i ett kungligt brev den 3 oktober 1749, då man bestämde sig för att i stället för en planerad styckekran bygga en mastkran av sten, som då beräknades komma att kosta 6 800 riksdaler.

Krig och andra hinder kom emellertid emellan, och först den 16 mars 1803 godkändes de slutliga ritningarna, uppgjorda av den sedermera så berömde arkitekten Fredrik Blom (1781—1853), medan Jonas Lidström (sedermera adlad Lidströmer) svarade för själva konstruktionen. Bygget sattes i gång omedelbart och mastkranen kunde tas i bruk efter ett par år.

Enligt anteckningar i Byggnadsdepartementets arkiv i Karlskrona uppfördes kranen "på rustvirke". Materialet var sten med undantag av kranhuvudet som tillverkades av trä under koppartak. När byggnaden var färdig, mätte den dryga 42 m i höjd. Den var indelad i nio vå-



ningar, och upp till toppen ledde 200 trappsteg. Mastkranen användes förr vid insättningen av fartygens master och vid lastning, men dessa uppgifter har sedan åtskilliga år tillbaka övertagits av den år 1873 uppförda nya mastkranen, järnkranen. Numera är den gamla stenkranen ett kulturhistoriskt minnesmärke.

Kranens konstruktör — Jonas Lidström föddes den 15 april 1755 på Lagfors bruk i Medelpad. Han genomgick därefter vid 16 års ålder till Uppsala, där han stannade i sex år. Kom sedan till Stockholm och hamnade på Kungl.

Bergskollegium såsom auskultant. I huvudstaden blev han bekant med amiralen af Chapman och flyttade med denne till Karlskrona. Började som informator i familjen, men övergick så småningom i flottans tjänst och blev löjtnant-mekanikus 1782.

Samma år byggde han en slipmaskin med åtta stenar, som väckte stor uppmärksamhet. Konstruerade vidare en bormaskin med stor kapacitet samt en "compass efter engelsk method, med den förbättring att skifvorna, vid canonskott, ej kan hoppa af sin dubb!" Bland hans andra arbeten kan nämnas en större mudderpråm, "ått muddra på 24 fots djup", och "ugnar för canonkulors glöd-gande, tillika med nya laddningssättet".

Lidström avancerade till kapten 1787, major blev han 1795 samt adlades år 1800 och utnämndes två år därefter till överstelöjtnant. Avled den 27 januari 1808, endast 53 år gammal.

I ett "Åminnelse-Tal öfver chefen för Kongl. Örlogs-Flottans mekaniska stat, öfverste-löjtnanten och riddaren af Kongl. Wasa-orden, Herr Jonas Lidströmer, hållet i Kongl. Örlogsmanna-Sällskapetets offentliga sammanträde den 29 mars 1811, af P. D. Nyström" och tryckt 1820, står följande: "Man kan icke tala om Lidströmer utan att tillika nämna den odödlige Polhem hvilken likhet i deras lefnadsöden! Men ännu mer, hvilken alldeles samma mekaniska talang hos dessa naturens gunstlingar. Utrustad med ett kraftigt Snille och född för sitt Yrke, gaf han mer åt mekaniken än han af den lånte, ej genom Skrifter och Afhandlingar, hvartill hans tjenstgöring icke lemnade tid, men genom upfinningar, hvilka han satte i verket, och hvaraf de flesta äro lärorika för Vetenskaps-idkaren och Konstnären".

— d.

*Sveriges Flotta, nr 5/1965*